

2009-08-17

Jordbruksverket
551 82 Jönköping

Den gemensamma jordbrukspolitiken – synpunkter inför revideringen 2013

EU:s jordbrukspolitik (CAP – Common Agricultural Policy) har sedan tillkomsten varit inriktat på att stödja bönderna. Genom stora subventioner har man stimulerat en stor produktion. Tullar och avgifter har hindrat importen och höjt konsumentpriserna.

När produktionen hotat att bli för stor och därmed riskerat sänka priserna har överskotten köpts upp och exporterats med särskilda bidrag. Om inte dessa åtgärder räckt till har man dessutom blivit tvungen att använda sig av produktionskvoter och andra administrativa regleringar.

De stora generella systemen gynnar den traditionella odlingen med storskalighet. De stora gårdarna i de bästa jordbruksområdena får dessutom en oskäligt stor andel av stödet.

EU har under årens lopp genom en rad reformer förändrat politiken i en mer marknadsanpassad inriktning, senast vid den s.k. hälsokontrollen i november 2008.

Efter kritik från bl a konsument- och miljöorganisationerna har politiken byggts på med miljöstöd och åtgärder för landsbygdsutveckling som utökats efterhand.

Fortfarande är utgångspunkten ett fortsatt stöd till hela jordbrukskollektivet. Någon minskning av kostnaderna är det inte utan fortfarande är jordbruket än idag den enskilt största posten i EU: s budget. De generella stöden är fortfarande större än satsningar på andra områden.

En ny politik måste ha sitt i ursprung i medborgarnas krav, som konsumenter och skattebetalare, på vad som skall uppnås med en gemensam jordbrukspolitik.

Minska stöden

Det finns bara en väg att gå för och det är en fortsatt minskning av det totala stödet till lantbrukssektorn. Målsättningen för politiken bör på lång sikt vara att på de bästa jordbruksmarkerna bör bonden klara av att konkurrera på marknaden utan stöd.

Framför allt kan man ifrågasätta det stora generella stödet i form av gårdsstöd. Gårdsstödet skulle kompensera för prissänkningarna i samband med reformen 2003. Stödet är beroende av vad gården producerade för flera år sedan. Det är inte längre försvarbart med skiljda stöd för olika gårdar utan stödet bör avvecklas. Under en övergångsperiod bör det i stället göras om till ett regionalt stöd.

Öppna EU mot omvärlden

EU är en stor aktör på världsmarknaden som påverkar utbud och priser. En öppen marknad är förutsättningen för låga priser och valfrihet för konsumenten.

Det är ingen framkomlig väg att EU intervenerar på marknaden genom uppköp och lagring för att hålla priserna på nivå över världsmarknaden.

Att dumpa eventuella överskott på världsmarknaden med hjälp av exportbidrag är en kortsiktig politik som skadar den internationella handeln. Den här typen av snedvridande interventioner måste avskaffas helt.

EU har ett ansvar för de fattigaste länderna. De länder som har förutsättningar att producera livsmedel måste kunna exportera utan hinder.

Använd ekonomiska styrmedel mot skadlig verksamhet!

Jordbruksproduktionen ger upphov till både negativa och positiva miljö- och hälsoeffekter.

Historiskt sätt har EU inom ramen för jordbrukspolitiken stöttat den politiskt fastställda inriktningen genom olika typer av subventioner och andra administrativa åtgärder.

Om det är positiva effekter som vi efterfrågar och inte kan produceras i tillräcklig omfattning på den fria marknaden bör samhället också fortsättningsvis stödja verksamheten med lämpliga metoder.

I en strävan mot ett mer hållbart samhälle utgör de medel som den gemensamma jordbrukspolitiken omsätter en enorm möjlighet som inte på långa vägar utnyttjats tillräckligt. Här måste omställningen ta sikte på en reell förändring som gynnar en ekologiskt hållbar utveckling, inklusive klimataspekterna samt även tar hänsyn till folkhälsan. Det innebär till exempel stöd för grönsaksproduktion snarare än köttproduktion.

Däremot finns normalt inga skäl att ge kontinuerliga stöd för att minska eller upphöra med sådan produktion eller för återställa eventuella skador.

Att den som driver en för miljön skadlig verksamhet kan åläggas ekonomiska sanktioner i form av t ex skatter och avgifter är idag en etablerad princip inom stora delar av samhället och som också används inom politiken idag.

Det har legat utanför EU:s mandat att genom skatter eller avgifter stävja skadliga eller icke önskvärda beteenden inom jordbruket. Sådana åtgärder har varit en nationell fråga.

Det är dock svårt att nationellt ha egna skatter och avgifter eftersom det i varje fall på kort sikt försämrar konkurrenskraften i landet. Idag återförs den svenska skatten på konstgödsel och bekämpningsmedel till näringen i andra former. Det är inget bra system.

Om vi vill minska användandet av t e x kväve, fosfor och bekämpningsmedel är en del av lösningen att införa en gemensam skatt eller avgift på dessa varor i hela EU.

Jordbrukets har en roll i energiomställningen

I klimatpolitiken och särskilt energiomställningen kommer jord- och skogsbruket att ha en betydande roll som producent av förnyelsebar energiråvaror. I takt med att efterfrågan ökar inom detta område bör vi så långt möjligt söka marknadslösningar för produktionen. Eventuella stödåtgärderna och skatter skall vara en del av en genomtänkt energipolitik i första hand.

Jordbrukspolitiken uppgift i det här fallet är att se till att de efterfrågade energiråvarorna produceras på ett i övrigt acceptabelt och ekonomiskt sätt.

Satsningar på landsbygdsutveckling behövs

En del av det som samhället och medborgarna förväntar sig att bönderna skall producera går det inte att få betalt för på marknaden.

Det gäller en regional produktion i områden med sämre förhållanden. Jordbruket har format vårt landskap i hundratals år och det finns ett kulturhistoriskt värde med t ex stenmurar, hagar och dammar. Idag är jordbruket en förutsättning för ett öppet landskap och att den biologiska mångfalden bevaras.

Det här kan ses som tjänster som jordbruket producerar. Vill vi att det skall ske i tillräcklig omfattning måste vi var bereda att betala det via de offentliga utgifterna.

En fungerande infrastruktur samt offentlig- och kommersiell service är viktiga bitar för att skapa attraktionskraft för landsbygden. Detta ligger utanför programmet för landsbygdsutveckling men är viktiga för de som bor i glesbygden.

Fortsatt gemensam eller nationell politik?

Om de stora generella stöden inom jordbrukspolitiken minskar och så småningom försvinner så minskar också betydelsen av den gemensamma politiken. Detta öppnar som vi ser det för en diskussion om på vilken nivå besluten skall fattas.

Att EU har ett ansvar för politiken mot omvärlden kan inte ifrågasättas. De kvarvarande stöden inom miljö- och landsbygdsutveckling är däremot till sin natur mer anpassade till nationella eller snarare regionala förhållanden.

Idag finns i miljö- och landsbygdsutveckling redan ett mått av nationellt handlingsutrymme. Medlemsländerna kan till viss del välja vilka av de olika åtgärderna som man prioriterar nationellt. Dessutom krävs idag att de enskilda länderna medfinansierar satsningarna vilket gör att vissa länder kan satsa mer än andra.

Kan vi tillåta en större nationell handlingsfrihet utan konkurrens mellan medlemsländerna förändras? Tillåter vi att vissa länder med en annan prioritet ger mer stöd än andra?

Detta är frågor där svaret inte är givet men som vi anser att man trots allt kan diskutera inför en förändring av den gemensamma politiken år 2013.

Sveriges Konsumenter uppskattar denna möjlighet att ge synpunkter på ett så tidigt stadium. Vi är angelägna om att även fortsättningsvis vara en part i dialogen och kunna utöva inflytande och precisera våra ställningstaganden ytterligare.

Stockholm som ovan

Jan Bertoft
Generalsekreterare